

Вараксим памаш

«Пөрт вуйышто вараксимже

Выче-выче вычымалта.

Шулдыр йымал чапайжым

Лый-луй ыштен шогылталеш.

Меат вараксимже гае

Молан огына вычымалте?

Молан гына, вычымалтен,

Меат пырля огына иле?»

(П. П. Глезденев, «Вараксим»,

К. Н. Сануковын «Просветитель П. П. Глезденев»

книгаже гыч, Й-Ола, 2005, с 11)

2017 ий – экологий идалык манын палемдыме. Айдеме пүртүс аланыште шочын, идалык жапыште гына йырым-йырысе илыме вернам тўзатыме, аралыме дене гына серлагаш ок лий, докан. Тиде шот денак памаш-шамычымат кўлеш семын ачалыман, вўдшинчажымат йошкын деч кўлеш семын эрыктыман, тўжвал тўсшымат уэмдыман.

Вуртем Кораксола калык кодшо ийын Вараксим памашым чаплын гына ачален шындыш, ял пайремымат эртарен колтыш, өрдыж вельш шаланен пытыше шочшышт-кушшыштат окса надыр дене полшышт. Тау чылашлан.

Мемнан Госметсолаште волакан памашна уке да вургем шўялташ меат тушко южгунам коштына, кеч кажнысе, манаш лиеш, пөртыш але мочашке вўдым кран гоч йоктарена, а памаш вўд-памаш вўдак. Волакыш вургемым оптен, шорвондо дене шурен, рўзен налат, пунчалат – ару вургем! А моча волысо вўдеш мыняр гана пунчалат – эре шон. Кошташ торарак гынат, шўялтен толат – чонет кана.

Вараксим памаш. Кушеч лектын вара тиде памашын лўмжө?

Чылажат Владимир Гордеевич Егоров деч тўналын. Кужу жап туныктышылан ыштен, вара изирак ийготан йоча-влаклан тўн шотышто воспитаний темылан ойлымашым возаш посна книга дене лукташ тўнале. (В. Г. Егоров, Вараксим памаш, 2009, с. 9-11).

Күчык историйже тыгайрак. Павыл ден Ольош ковашт дек Кораксолаш кенеж каникуллан толыныт. Кол кучаш моткоч йӧратат. Кас марте кок шӧрлан ситыше пийного ден ошмаголым кученыт, моло кол тиде пӧяште уке. Миклай ачашт кастене вашлияш мийыш.

Мӧнгӧ кӧзымӧ йолгорно воктен курык йымач яндар памаш йога. Вӧд йӧаш пураш тӧналыт – леваш йымач вараксим чонештен лектеш.

- Вараксимат вӧд йӧаш пурен мо? – воштылыт ньога-влак.

Кашташте лавыра да шудо гыч «чонымо» пыжашымат шекланен шуктат.

Ачашт нунылан чыла радамын умылтарен пуа. Украина ден Беларусьышто пӧртым шун дене чонат. Пырдыжше ынже шельшталт манын, шуным олым дене вара. Тыгай пӧрт чоткыдо лиеш.

- Тугеже айдеме вараксим деч пӧртым тыге ышташ тунемын?

Тыгак лектеш. Мӧнгешла лийын ок керт, вет вараксим шонен огеш мошто, тыге ышташ пӧртӧс кӧшта. Улыт эше сер вараксим-влак, нуно пыжашым тура сереш кӧнчат, рожым ыштат, почанылаш йӧнан лийже манын, пӧртӧс нунылан почымат кӧчыкракым пӧлеклен.

Шижыда? Тыште памаш лӧм шочмо вел огыл, а мыняр у палымаш, у умылымаш, пӧртӧсын илыш философийже! Владимир Гордеевичым мокталташ да тудлан таушташ веле кодеш.

«Тыгеже ожно памаш кажне ешын лийын, сандене посна лӧм кӧлынат огыл, очыни, нуным калык «кыне ваке» манын» - тидым 1940 ийыште шочшо Герасимов Константин Сергеевич палемдыш.

Волакан памаш кызыт кокыт уло. Вараксим памашыже моткоч яндар, тамле вӧдан, пошкудо татар ялла гычат «шнуй вӧд» манын, чӧчкыдынак атылашке темен каят. Крешене кечыланат вӧд налаш тушко коштына.

Тек памаш шинча чарныде вӧдшым йоктара, мемнам йӧкта, пукша, эрыкта, яндарешта, эмла. А ме, пӧртӧс юмо айдеме тукумым тӧткын аралыже манын, Вӧд онлан пелештена: «Вӧд кува-кугыза, ракмат – тау, вӧд поянлыккет эре ешаралт шогыжо, шкаланна сай тазалыкым, эсенлыкым ласкалыкым, куштылгылыкым йодына, а пиалым кажне шке вуйушыжо дене келшышым чога, тапта.

Аш лийже, манын, яндар шӧлышан вӧдым подылына, пӧлек шотеш ужар лышташым але пеледышым пыштена.

Кыне ваке молан кўлын, шонгырак ең веле пала, а самырыкше тек марий калыкын ожнысо илышыже, йўлаже, паша радамже дене книга да музей материал гыч пален налаш тырша. Тыгай сугынь – мут.